

Paulina Olechowska

Instytut Polonistyki i Kulturoznawstwa, Uniwersytet Szczeciński

Słowa kluczowe: komunikacja międzynarodowa, dziennikarstwo transgraniczne, polsko-niemieckie pogranicze

Key words: international communications, transborder journalism, Polish-German borderland

TRANSGRANICZNE PROJEKTY MEDIALNE NA PRZYKŁADZIE POLSKO-NIEMIECKIEGO POGRANICZA – STUDIUM ROZWOJU OD 1989 ROKU PO WSPÓŁCZESNOŚĆ

Wprowadzenie

Funkcjonowanie społeczeństw opiera się na komunikowaniu. Jednym z aspektów badań pogranicza jest komunikacja międzykulturowa, rozumiana jako wszelkiego rodzaju oddziaływanie między różnymi kulturami mającymi na celu nawiązanie kontaktów. Jednak, jak podkreślił Tomasz Goban-Klas, nie tylko kontakty bezpośrednie, ale i te zapośredniczone przez różnego rodzaju środki masowego przekazu, są coraz bardziej dominującą formą kontaktów społecznych¹. Potwierdzają to m.in. wyniki badania opinii publicznej, z których wynika, że przekazy medialne mają ogromny wpływ na kształtowanie opinii o kraju sąsiada².

Jednym z czynników pogłębiających współpracę między Polską i Niemcami są media, które interpretują procesy i zjawiska zachodzące na pograniczu³, kształtują

¹ T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe. Teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Warszawa 2004, s. 294.

² R. Sternberg, *The Battle of Print Media in German-Polish Press Coverage*, w: *Cross-border Interactions. Polish-German Stereotype: Media Image and Change*, red. J. Lutostańska, A. Rzym, Wrocław 2010, s. 82–83.

³ W niniejszym opracowaniu ograniczam się do pojmowania pogranicza przede wszystkim w aspekcie przestrzenno-kulturowym. Za Andrzejem Saksonem przyjęłam, że pogranicze to „obszar, który stanowi przedmiot wpływów i wzajemnego przenikania się zjawisk kulturowych dwu sąsiadujących narodów”, *idem, Mazurzy – społeczność pogranicza*, Poznań 1990, s. 23.

społeczną opinię o polityce międzynarodowej, a także o wydarzeniach zachodzących w kraju sąsiada. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej, a szczególnie po wejściu do strefy Schengen, obraz polskiej migracji i integracji, jaki jest zarysowywany w prasie, wskazuje na konieczność polsko-niemieckiego współistnienia, zwłaszcza na pograniczu. Jeżeli założymy, że ze względu na swoją specyfikę pogranicza⁴ są obszarem intensywnych interakcji społecznych⁵, to „media masowe [...] nie tylko nie mogą zachować neutralnej postawy wobec tak żywo pulsujących interakcji [...], [ale] zawsze odgrywają aktywną rolę, są czynnikiem podstawowych w tym polu relacji i zależności”⁶.

Rozważając rolę i znaczenie środków masowego przekazu w europejskiej sferze publicznej, Michael Brüggemann i Hagen Schulz-Forberg wyodrębnili ich różne rodzaje: 1) globalne – kierowane do szerokiej, międzynarodowej publiczności (np. miesięcznik „Le Monde Diplomatique”); 2) krajowe – ich celem jest dotarcie z informacją o kraju do rodaków zamieszkujących poza jego granicami (np. TV Polonia); 3) międzynarodowe – będące efektem współpracy mediów z dwóch lub więcej krajów (francusko-niemiecki kanał telewizyjny Arte); 4) ponadregionalne – media międzynarodowe emitujące przekazy w określonym regionie świata (np. południowoamerykańska telewizja TeleSUR)⁷. Opierając się na zaproponowanej typologizacji, omawiane w artykule przykłady mediów transgranicznych można określić jako media ponadregionalne.

⁴ Pomimo że pojęcie „pogranicze” jest nieprecyzyjne, uwikłane w wielość kontekstów, wieloznaczne i wieloaspektowe, a dorobek badań nad społecznościami polsko-niemieckiego pogranicza jest bogaty (pisali o nim m.in.: E. Stadtmüller, *Granica lęku i nadziei. Polacy wobec Niemiec w latach dziewięćdziesiątych*, Wrocław 1998; *Polacy – Niemcy. Sąsiedztwo z dystansu*, red. A. Wolff-Powęska, D. Bingen, „Prace Instytutu Zachodniego” nr 73, Poznań 2004; *Pogranicze polsko-niemieckie. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość*, red. E. Włodarczyk, Szczecin 2001; E. Włodarczyk, *Refleksje o stosunkach między Polakami i Niemcami w perspektywie historycznej ostatnich trzech stuleci*, „Europa Regionum” 1999, t. 1, s. 53–70; *Ziemia zachodnie. Polska – Niemcy. Integracja europejska. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin prof. dra hab. Hieronima Szczegóły*, red. C. Osękowski, Zielona Góra 2001; Cz. Osękowski, H. Szczegóła, *Pogranicze polsko-niemieckie w okresie transformacji (1989–1997)*, Zielona Góra 1999; M. Guz-Vetter, *Polsko-niemieckie pogranicze. Szanse i zagrożenia w perspektywie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej*, Warszawa 2002; K. Kociubiński, *Współpraca transgraniczna w obszarze polsko-niemieckiego pogranicza*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2002), wciąż brakuje analiz związanych z opisem środków masowego przekazu funkcjonujących w komunikacji tychże społeczności.

⁵ Według danych statystycznych (GUS, *Pogranicze polsko-niemieckie w liczbach*, Zielona Góra 2012, s. 2), w 2010 r. na obszarze polsko-niemieckiego pogranicza (landy: Meklemburgia-Pomorze Przednie, Brandenburgia, Saksonia i województwa zachodniopomorskie, lubuskie, dolnośląskie i wielkopolskie) mieszkało 20,8 mln osób, co stanowi 4% populacji Unii Europejskiej.

⁶ T. Skoczek, *Rola mediów w procesie kształtowania tożsamości etniczno-kulturowej mieszkańców pogranicza*, w: *Pogranicza i multikulturalizm w warunkach Unii Europejskiej. Implikacje dla wschodniego pogranicza Polski*, red. K. Krzysztofek, A. Sadowski, Białystok 2004, t. 1, s. 355.

⁷ M. Brüggemann, H. Schulz-Forberg, *Becoming Pan-European? Transnational Media and the European Public Sphere*, „The International Communication Gazette” 2009, Vol. 71, s. 698–700.

W Europie Zachodniej współpraca transgraniczna – również w zakresie funkcjonowania środków masowego przekazu – ma wieloletnią tradycję. Na obszarze północno-zachodniej Szwajcarii, południowej Badenii i Górnej Alzacji ukazuje się co tydzień „Dreiland Zeitung” – jest to niemiecko-francuski dodatek do regionalnego dziennika „Basler Zeitung”⁸. Również dwa dzienniki – niemiecki „Westfälische Nachrichten” i holenderski „Tubantia” – współpracują ze sobą, wymieniając się artykułami poświęconymi problemom pogranicza⁹. Wśród rozgłośni radiowych emitujących treści dotyczące pogranicza można wymienić norwesko-finlandzko-szwedzkie Sami Radio¹⁰. Z kolei do telewizyjnych mediów transgranicznych zaliczamy projekt GPKT (Gjilan/Gnjilane–Presevo–Kumanovo–Trgoviste), obejmujący swoim zasięgiem cztery gminy w Kosowie, Serbii i Macedonii. Telewizje Vali i Puls z Gjilan/Gnjilane, RTV Presevo, TV Festa, TV Hana, Radio Bravo i Radio Albana z Kumanova oraz Gong Radio z Trgoviste wspólnie opracowują materiały o lokalnych wydarzeniach, jakie miały miejsce na pograniczu¹¹.

Media transgraniczne – rozważania terminologiczne. Właściwości mediów

Tak sformułowany temat narzuca konieczność podjęcia próby autorskiego zdefiniowania transgranicznych projektów medialnych, które należy rozumieć jako środki masowego przekazu¹² ukazujące się na terenie co najmniej dwóch bezpośrednio ze sobą sąsiadujących państw¹³ (w literaturze przedmiotu podkreśla się, iż obszar transgraniczny, pograniczny czy pogranicze są terminami o zbliżonym zakresie znaczeniowym; rozumie się je jako obszar położony w sąsiedztwie, w pobliżu granicy, po obu jej stronach)¹⁴, które spełniają jednocześnie następujące kryteria odnoszące się do:

⁸ J. Eichengreen, J. Frieden, J. von Hagen, *Politics and Institutions in an Integrated Europe*, Berlin–Heidelberg 1995, s. 20.

⁹ B. Ociepka, *Komunikowanie międzynarodowe*, Wrocław 2002, s. 87–88.

¹⁰ *Practical guide to cross-border cooperation Third Edition 2000*, Komisja Europejska, Association of European Border Regions 2000, s. 185.

¹¹ M. Trémolières, *Cross-border media*, „Cross-Border Diaries Bulletin on West African Local-Regional Realities With the Support of the Sahel and West Africa Club” 2007, No. 7, s. 9.

¹² *Słownik terminologii medialnej*, red. W. Pisarek, Kraków 2006, s. 45; M. Miller, *Dziennikarstwo jako narzędzie poznania*, w: *Dziennikarstwo – media – społeczeństwo*, red. S. Mocek, Warszawa 2005, s. 31–32.

¹³ D. Wojakowski, *Poza socjologię pogranicza: w poszukiwaniu nowych ujęć teoretycznych dla zjawiska pograniczności*, w: *Transgraniczność w perspektywie socjologicznej. Pogranicza Polski w integrującej się Europie*, red. M. Zielińska, B. Trzop, K. Lisowski, Zielona Góra 2007, s. 31.

¹⁴ Pogranicze jest przedmiotem badań wielu dyscyplin naukowych, mają więc one interdyscyplinarny charakter. Podkreśla się, że pogranicze jest pojęciem nieprecyzyjnym, uwikłanym w wielość kontekstów. Więcej: J. Leszkowicz-Baczyński, *Przemiany na pograniczu polsko-niemieckim*, w: *Pogranicze z Niemcami a inne pogranicza Polski*, red. Z. Kurcz, Wrocław 1999, s. 26; B. A. Orłowska,

- **organizacji zespołów redakcyjnych** – wytwory pracy redakcji są efektem współpracy formalnej lub nieformalnej dziennikarzy z obu (lub więcej) krajów;
- **zasięgu terytorialnego** – ukazują się na obszarze pogranicza; w omawianym przypadku jest to obszar polsko-niemieckiego pogranicza, za który uznaje obszar polskich województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego i dolnośląskiego, oraz niemieckich landów: Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Brandenburgii, Saksonii;
- **formy** – są dwujęzyczne;
- **treści przekazu** – są ukierunkowane na problematykę dotyczącą funkcjonowania (tu: polsko-niemieckiego) pogranicza, zlokalizowanego przy granicy państwa, zamieszkanego przez społeczności różnych kultur.

W przypadku kryterium „organizacja zespołów redakcyjnych” wyodrębniłam dwa rodzaje współpracy – formalną i nieformalną. Taki podział wydaje się być uzasadniony z uwagi na **zmniejszenie aktywności** powstawania w XXI w.¹⁵ sformalizowanych form współpracy pomiędzy polskimi a niemieckimi dziennikarzami różnego typu mediów z obydwu krajów. Organizacją, która miała sprzyjać nawiązaniu ściślejszej współpracy między nimi, był powstały w 1993 r. Polsko-Niemiecki Klub „Pod Stereo-Typami”¹⁶, zrzeszający 70 polskich i niemieckich dziennikarzy¹⁷. W latach dziewięćdziesiątych klub działał intensywnie¹⁸, organizując cykliczne spotkania¹⁹; w 1997 r. otrzymał nagrodę za szczególne zasługi dla stosunków polsko-niemieckich. Obecnie został pozbawiony stałych źródeł finansowania, które pozwalałyby na urzeczywistnianie idei zbliżenia polskich i niemieckich dziennikarzy.

Szczególną rolę w kontaktach pomiędzy dziennikarzami obydwu krajów odgrywają również nieformalne kontakty, które pozwalają na wymianę informacji, obiektywną i rzetelną ich weryfikację, szczególnie w sytuacjach konfliktowych czy kryzysowych, które naturalnie są wpisane w funkcjonowanie pogranicza. Beata Ociepka stwierdziła: „W wielu przypadkach podejmowane przedsięwzięcia i przykłady współpracy prasy i rozgłośni radiowych [jak polsko-niemieckie projekty medial-

Czym jest pogranicze. Kwestie definicyjne, w: *Kultura pogranicza. Pogranicze kultur*, red. A. Bobryk, Warszawa–Siedlce 2005, s. 7.

¹⁵ W 2001 r. Włodzimierz Stepiński, historyk Pomorza Zachodniego, w jednej ze swoich publikacji napisał: „formy współpracy między Polakami a Niemcami, zwłaszcza w regionach przygranicznych, nie wykazują oznak rozwoju”, *idem*, *Konserwatyzm i etnocentryzm jako składowe niemieckiego odkrywania przeszłości Pomorza Zachodniego u schyłku naszego stulecia*, w: *Pogranicze polsko-niemieckie*, s. 226.

¹⁶ www.dpg-brandenburg.de/pl/partnerzy/polsko-niemiecki-klub-dziennikarzy [dostęp: 8.07.2011].

¹⁷ E. Karasiewicz, *Pod Stereo-Typami*, „Głos Szczeciński” 1997, z 14–15 września.

¹⁸ Więcej: P. Olechowska, *Dziennikarstwo transgraniczne na przykładzie polsko-niemieckiego pogranicza*, w: *Międzykulturowe aspekty działalności mediów w epoce globalizacji*, t. 24, red. J. W. Adamowski, A. Jaskiernia, Warszawa 2014, s. 169–184 (konferencja „Media w perspektywie globalizacji. Komunikowanie międzynarodowe – dialog międzykulturowy – polityka medialna”, Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 23 marca 2012).

¹⁹ *Wege bahnen, Blicke schärfen. Journalistenförderung bei der Robert Bosch Stiftung*, Robert Bosch Stiftung, Juli 2004, s. 35–36.

ne – P.O.] są wynikiem indywidualnych aktywności, zainteresowań pojedynczych osób”²⁰. Powstawanie tych swoistego rodzaju „pomostów” łączących **źródła kształtowania opinii publicznej** obydwu krajów, ograniczone są wieloma czynnikami. Wśród uwarunkowań systemowych należy wymienić: 1) ekonomiczne (komercjalizacja podmiotów systemu medialnego wymusza na ich właścicielach redukcję kosztów produkcji treści medialnych, czego efektem jest m.in. dostrzegana w ostatnich latach rezygnacja z posiadania własnych korespondentów w innych krajach); 2) odbioru treści – niskie zainteresowanie odbiorców mediów tematyką związaną z polityką międzynarodową, w tym wypadku transgraniczną. Istnieje również grupa czynników, które są związane z dziennikarzami zawodowo zajmującymi się tematyką polsko-niemieckiego pogranicza (określają oni siebie mianem Grenzgänger). Posiadanie przez nich tzw. kompetencji transgranicznych, do których należy zaliczyć m.in. znajomość języka sąsiada (kryterium dwujęzyczności), dostęp do zagranicznych źródeł informacji, konieczność niejako pozbycia się krajowej czy narodowej perspektywy tworzenia przekazów medialnych (tak typowych dla stabilizowanej narracji, w której uczestniczą „swoi” i „obcy”), jest niezbędne do uprawiania tego zawodu.

Kolejne kryterium – **zasięgu terytorialnego** – definiuje obszar ukazywania się danego projektu medialnego, określa lokalność transgranicznych projektów, które mają charakter międzynarodowy. Stąd analizie zostaną poddane te, które ukazują się na obszarze pogranicza (dwóch krajów).

Wśród głównych funkcji omawianych mediów należy wymienić: informacyjną/dokumentacyjną, integrującą, aktywizującą, kształtowania opinii publicznej, interwencyjną, poznawczą/kształcącą, działaniowo-interakcyjną, prowadzenia dialogu²¹.

Trzeba podkreślić, że właściwości konstytutywne takiego pojmowania, czy inaczej – ujmowania transgranicznych projektów medialnych, zdecydowanie zawężają perspektywę badawczą. Istnieje bowiem wiele przykładów środków masowego przekazu, które podejmują tematykę polsko-niemieckiego pogranicza, spełniając tym samym przynajmniej jedno z wymienionych kryteriów (cechy przekazu), jednak zasługują one na odrębną analizę badawczą.

Transgraniczne projekty medialne od 1989 roku po współczesność (wybrane przykłady)

Na przestrzeni ponad 20 ostatnich lat na polsko-niemieckim pograniczu funkcjonowało kilka typowo transgranicznych mediów, spełniających jednocześnie wszystkie wymienione w poprzednim punkcie kryteria. Należy także zauważyć, że na pol-

²⁰ B. Ociepka, *Ponadgraniczne komunikowanie*, „Europa Regionum” 1999, t. 4, s. 66.

²¹ Por.: A. Roguska, *Media globalne – media lokalne. Zagadnienia z obszaru pedagogiki medialnej i edukacji regionalnej*, Kraków 2012, s. 125–146, 150.

skim rynku medialnym mamy do czynienia z projektami, które – pomimo że są dwujęzyczne i poruszają tematy związane z polsko-niemieckim pograniczem – mają zasięg ogólnokrajowy, a nie ponadregionalny. Przez publicznego nadawcę emitowane są także różnego rodzaju audycje radiowe lub programy telewizyjne, w całości poświęcone sprawom polsko-niemieckiego pogranicza, jednak są one prowadzone tylko w języku polskim, co wyklucza możliwość zakwalifikowania ich – zgodnie z przyjętymi kryteriami – do mediów ponadregionalnych.

Prasa

Poszukiwanie przykładów transgranicznych projektów medialnych nastęrcza wiele trudności, gdyż wiele z nich stanowiły efemerydy. Kwerenda w bibliotekach również nie przyniosła spodziewanych efektów – brakuje opracowań naukowych poświęconych tej kategorii środków masowego przekazu.

Najprawdopodobniej pierwszym prasowym transgranicznym projektem medialnym był – powstały w Polsce po 1989 r. – miesięcznik „Gazeta Zachodnia. West Zeitung”, wydawany przez Fopress Wydawnictwo i Agencję Dziennikarzy. Tytuł ukazywał się od kwietnia 1990 do sierpnia 1995 r. W opublikowanym wywiadzie na łamach pisma „Vidart – Informator Poligraficzny” jego współzałożyciel i redaktor naczelny Janusz Cymanek stwierdził, że „Była to pierwsza w Polsce dwujęzyczna gazeta”²². Miesięcznik redagowano i dystrybuowano równolegle we Wrocławiu i Wiesbaden. Jego celem było przybliżenie mieszkańcom obu miast ich przyszłości i terażniejszości, dominowała tematyka gospodarcza. Pismo przestało się ukazywać w 1996 r. z powodu braku funduszy.

Pismami o podobnej gospodarczej tematyce są: ukazujący się od 2000 r. kwartalnik „Magazyn Polsko-Niemiecki Region Europy” oraz bezpłatny miesięcznik „Gazeta Polsko-Niemiecka Twój Region Europy”. Pisma – wydawane przez Waldemara Grunę – ukazują się w dwóch językach, tworząc swojego rodzaju platformę komunikacji między polskimi a niemieckimi przedsiębiorcami oraz wszystkimi zainteresowanymi współpracą oraz wymianą kulturalną między Polską a Niemcami²³.

Na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku powstał miesięcznik „Ziemia Kłodzka – Od Kładského Pomezí – Glatzer Bergland”, redagowany przez międzynarodowe (polsko-czesko-niemieckie) kolegium. Celem pisma jest ukazanie historii ziemi kłodzkiej, jej wielokulturowego dziedzictwa, a także promocja twórczości lokalnych poetów i pisarzy²⁴.

²² *I sobie tu menedżeruję, z Januszem Cymankiem rozmawiała Iwona Lisek*, „Vidart – Informator Poligraficzny” 2005, nr 11, www.vidart.com.pl/05_11/s_36.htm [dostęp: 1.06.2013].

²³ W. Gruna, *Region Europy platformą poprawy komunikacji i informacji między Polakami a Niemcami*, <http://mediafam.net> [dostęp: 28.02.2012].

²⁴ L. Koćwin, *Region i regionalizm w perspektywie europejskiej*, „Masovia” 1997, t. 1, s. 191.

Pisma te były odpowiedzią na nowo powstałą demokratyczną rzeczywistość, a także odzwierciedleniem potrzeby oczekiwanego polsko-niemieckiego pojednania. Tak w Polsce, jak i w Niemczech istniały i inne środowiska medialne (zarówno regionalne, jak i lokalne), dla których koniecznością było uczestniczenie w tych historycznych zmianach. Tak się stało np. z lubuskim dziennikiem regionalnym „Gazeta Lubuska” i brandenburskim „Lausitzer Rundschau”, które od stycznia 1997 do lipca 2000 r. współtworzyły wspólną, tzw. euroregionalną, kolumnę. Ukazywała się ona raz w miesiącu w obydwu dziennikach (w polskim – w każdy ostatni czwartek miesiąca, w niemieckim – w każdą ostatnią sobotę i niedzielę miesiąca). Redagowały ją Regina Dachówna (Zielona Góra) i Sandra Dassler (Cottbus), które w 1999 r. otrzymały Polsko-Niemiecką Nagrodę Dziennikarską za współpracę²⁵. Projekt ten był oparty na ścisłej, sformalizowanej współpracy dwóch redakcji regionalnych dzienników i do dziś jest przykładem wykorzystania mediów jako narzędzia dialogu jakże specyficznych środowisk polsko-niemieckiego pogranicza.

Wśród innych przykładów realizacji transgranicznych projektów przez polskich i niemieckich dziennikarzy regionalnych dzienników należy wymienić ukazującą się co miesiąc, od sierpnia 1994 do listopada 1996 r., „Gazetę Pogranicza”, będącą efektem współpracy czterech (Szczecin, Gorzów–Zielona Góra, Poznań, Wrocław) lokalnych redakcji „Gazety Wyborczej” i brandenburskiego dziennika „Märkische Oderzeitung”. Dziennikarze obydwu krajów koncentrowali się na tematyce gospodarczej; celem projektu była integracja środowisk gospodarczych pogranicza (dzięki współpracy z Izbą Przemysłowo-Handlową we Frankfurcie nad Odrą, tytuł był dodatkowo dystrybuowany wśród niemieckich przedsiębiorców). Innym przykładem współpracy polskich i niemieckich wydawców prasowych jest kolumna „Pogranicze”, będąca efektem wieloletniej (od 1999 r.) współpracy redaktorów regionalnego dziennika „Kurier Szczeciński”²⁶ i meklemburskiego „Nordkuriera”. Na jej łamach zamieszczane są aktualne informacje z Pomorza Zachodniego. „Obie gazety kilkakrotnie organizowały po obu stronach granicy otwarte »Rozmowy graniczne« poświęcone istotnym problemom stosunków polsko-niemieckich”²⁷. Od roku 2003

²⁵ Więcej: P. Olechowska, *Media jako narzędzie w dialogu międzykulturowym na przykładzie polsko-niemieckiego pogranicza. Współpraca redakcyjna „Gazety Lubuskiej” i „Lausitzer Rundschau”*, w: *Media w edukacji. Obszary lokalności – różnorodność współczesności*, red. A. Roguska, Siedlce 2013, s. 115–139 (konferencja „Media w edukacji. Przestrzenie globalności – obszary lokalności”, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, 19 listopada 2012).

²⁶ W tym miejscu warto również wspomnieć o innym projekcie – „Przez Granice”, comiesięcznym, polskojęzycznym dodatku do „Kuriera Szczecińskiego”, wydawanym od kwietnia 2012 r., dzięki wsparciu finansowemu UE ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz budżetu państwa (Fundusz Małych Projektów INTERREG IV A Euroregionu Pomerania). Celem polskich i niemieckich dziennikarzy jest informowanie o wydarzeniach, trendach i zjawiskach zachodzących na pograniczu oraz przedstawianie polsko-niemieckiej współpracy transgranicznej.

²⁷ A. Łapkiewicz, „*Kurier Szczeciński*” – *dziennik Szczecina i województwa*, „Kronika Szczecina 2007”, Szczecin 2008, s. 260.

z inicjatywy tych dzienników jest przyznawana Polsko-Niemiecka Nagroda „Pomerania Nostra”²⁸.

Polskim i niemieckim dziennikarzem zajmującym się tematyką pogranicza szczególnie lata dziewięćdziesiąte ubiegłego wieku kojarzą się z intensywnym nawiązaniem współpracy. Działo się tak przede wszystkim za sprawą wymienionego już Polsko-Niemieckiego Klubu „Pod Stereo-Typami”, który w latach 1992–2001 realizował nieregularnie medialny projekt transgraniczny, stanowiący dziś jedyną swoistego rodzaju kronikę publikacji prasowych poświęconych polsko-niemieckiemu pograniczu. Mowa o dwujęzycznym „Polsko-Niemieckim Biuletynie Informacyjnym Transodra”, wydawanym przez Towarzystwo Polsko-Niemieckie Brandenburgii (założyciela Polsko-Niemieckiego Klubu „Pod Stereo-Typami”) w nakładzie 3000 egzemplarzy i bezpłatnie rozprowadzanym²⁹ w instytucjach publicznych w Polsce i w Niemczech. Jak już wspomniałam, biuletyn pełnił funkcję kroniki, gdyż odnotowywano w nim najważniejsze wydarzenia z obszaru polsko-niemieckiej współpracy, koncentrując się na tych z pogranicza Meklemburgii-Pomorza Przedniego i Pomorza Zachodniego oraz lubusko-brandenburskiego. Zamieszczano w nim także tłumaczenia tekstów prasowych, publikowanych głównie w prasie polskiej, istotnych z punktu widzenia polsko-niemieckich stosunków. Należy nadmienić, że oprócz „Transodry” od 1996 r. towarzystwo, współpracując z Urzędem Miasta Szczecina, a następnie z Ośrodkiem Integracji Europejskiej w Szczecinie, co dwa miesiące wydawało również przegląd regionalnej oraz lokalnej polskiej i niemieckiej prasy pogranicza pod nazwą „Transodra Ekstra. Wzdłuż i w Poprzek Granicy”. Wraz z ograniczeniem dofinansowania działalności towarzystwa biuletyn przestał się ukazywać w formie drukowanej. Powołano do życia dwujęzyczny portal internetowy www.transodra-online.net, który pomimo przejściowych problemów finansowych jest wciąż redagowany przez dziennikarzy z polskiej i niemieckiej części pogranicza.

Media elektroniczne

W przypadku radia i telewizji realizowanie projektów transgranicznych jest trudne, wymagają one bowiem znacznie wyższych nakładów finansowych niż prasa. Czynnikiem utrudniającym jest również odmiennosc polskiego i niemieckiego systemu medialnego, ten pierwszy charakteryzuje postępująca centralizacja mediów,

²⁸ Fundatorami nagrody, oprócz redakcji „Kuriera Szczecińskiego” i „Nordkuriera”, są również dwa miasta – Greifswald i Szczecin, oraz uniwersytety: greifswaldzki i szczeciński. Nagroda honoruje osoby szczególnie zasłużone dla Pomorza Zachodniego i Pomorza Przedniego w jednej z dziedzin: sztuce, nauce, polityce, gospodarce.

²⁹ *Transodra*, w: *Niemieckie polonica prasowe (ostatnie dwudziestolecie XX wieku)*, oprac. M. Kalczyńska, L. Paszka, Opole 2004, s. 99.

w wypadku drugiego przeszkodą może być federacyjna struktura (decentralizacja)³⁰. Różni je również stopień wolności i pluralizmu.

Przykładem typowo transgranicznego radiowego projektu było – realizowane w latach 1997–2000 przez Polskie Radio Szczecin oraz Norddeutsche Rundfunk (NDR) – Studio Greifswald – Radio Pomerania, będące efektem porozumienia podpisanego przez szefów rozgłośni – Zbigniewa Kosiorowskiego i Gerda Scheidera. Redagujący wspólnie audycję dziennikarze Zbigniew Plesner i Angelika Stangneth otrzymali w 1999 r. za swój projekt Polsko-Niemiecką Nagrodę Dziennikarską. Audycja była emitowana raz w miesiącu, honoraria wypłacało NDR, finansowo projekt wspierał euroregion „Pomerania”. O audycji można było przeczytać na łamach „Kurier Szczeciński”: „W styczniu 1993 roku Angelika Stangneth [...] informowała Radio Szczecin o miejscu pobytu rozbitków z promu »Jan Heweliusz« [...] wówczas okazało się, jak ważne są codzienne kontakty polskich i niemieckich radiowców”³¹; Natomiast w „Gazecie Pomorza. Gazecie Wyborczej” w rocznicę istnienia radia napisano: „Dietmar Riemer, szef działu radiowego NDR mówił: – Radio Pomerania to nie jest liryka o polsko-niemieckim porozumieniu. To mówienie o życiu codziennym. Tematy poruszane przez Radio Pomerania świadczą o tym, że redaktorzy znają warunki życia po obu stronach granicy”³². Integralnym elementem audycji był kurs języka niemieckiego i polskiego (odpowiednio w audycjach emitowanych w polskim i niemieckim radiu)³³.

Obecnie na płaszczyźnie regionalnej współpracują ze sobą również inne rozgłosnie, na przykład ORB (Ostdeutscher Rundfunk Brandenburg), współdziałające od 1992 r. z Radiem Zachód w Zielonej Górze³⁴.

Na przestrzeni omawianych lat najtrudniej wskazać transgraniczne projekty medialne realizowane przez nadawców telewizyjnych. Jednym z przykładów może być jednak realizowany przez wrocławski oddział TVP i niemiecką telewizję Rundfunk Berlin-Brandenburg projekt transregionalny. Audycja telewizyjna „Kowalski i Schmidt”/„Kowalski trifft Schmidt” jest emitowana przez obydwie stacje od listopada 1995 r. (TVP Wrocław – raz w miesiącu; RBB oraz platformę cyfrową i telewi-

³⁰ Dlatego ze względu na decentralizację niemieckiego systemu medialnego trudno jest dokonać precyzyjnej klasyfikacji niemieckich mediów pod względem ich zasięgu. Więcej na ten temat: B. Ociepka, *System medialny Niemiec*, w: *Wybrane zagraniczne systemy medialne*, red. J. Adamowski, Warszawa 2008, s. 87–128; Z. Oniszczyk, *Relacje między mediami a systemem politycznym w niemieckiej nauce o komunikowaniu*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2000, nr 3–4, s. 99–105; Z. Oniszczyk, *Kształtowanie się polityki medialnej (Medienpolitik) rządu RFN w latach 1949–1989*, Katowice 2002; B. Ociepka, J. Woźna, *Niemiecki wydawca – polski czytelnik*, Wrocław 2009.

³¹ (b.t.), *Radio Pomerania*, „Kurier Szczeciński” 1999, z 23 marca.

³² PAU, „Pomerania” świętowała, „Gazeta Pomorza. Gazeta Wyborcza” 1999, z 23 marca.

³³ (kare), *Jeden rok Radia POMERANIA*, „Głos Szczeciński” 1999, z 23 marca.

³⁴ B. Ociepka, *Rola środków masowego przekazu w kształtowaniu opinii o Niemcach i Polakach*, w: *Polacy i Niemcy na drodze do partnerskiego sąsiedztwa. Próba bilansu dziesięciolecia 1989–1998*, red. D. Bingen, K. Malinowski, Poznań 2000, s. 116–117; Z. Zychowicz, *Euroregiony jako forma istnienia pogranicza polsko-niemieckiego na przykładzie Euroregionu Pomerania*, w: *Pogranicze z Niemcami*, s. 57.

zję kablową w całych Niemczech – dwa razy w miesiącu). Jej autorzy koncentrują się przede wszystkim na regionalnym i krajowym wymiarze bilateralnych stosunków (dominują wydarzenia o społeczno-kulturalnym charakterze). Audycja zdobyła wiele prestiżowych nagród, jak choćby Polsko-Niemiecką Nagrodę Dziennikarską, Grand Prix Circom Regional oraz Dialog³⁵. Obecnie w ofercie programowej polskiego nadawcy publicznego jest to jedna z nielicznych, misyjnych audycji poświęconych sąsiedzkim stosunkom (przykładem innej audycji jest „Berliński Express”, emitowany przez TVP Szczecin, która w marcu 2013 r. podpisała umowę z przedstawicielami telewizji Mitteldeutscher Rundfunk, działającej na obszarze Saksonii, Saksonii-Anhaltu i Turynгии).

Szczególne „nieograniczone możliwości w zakresie podnoszenia sprawy współpracy i przedstawiania regionu granicznego jako »wspólnej jednostki kulturalnej i ekonomicznej« posiada Internet”³⁶. Rozwój tego typu środków przekazu nastąpił po 2007 r. – po przystąpieniu Polski do układu z Schengen. Zdynamizowało to politykę obszarów przygranicznych, bezpośrednio przyczyniło się do wzmocnienia starych i tworzenia nowych powiązań transgranicznych, które wynikają choćby z emigracji Polaków do niemieckich wschodnich miejscowości³⁷. Efektem emigracji, przede wszystkim młodych Polaków, zaangażowanych w życie społeczności lokalnych, było powstawanie wielotematycznych portali internetowych, poświęconych codziennym sprawom polsko-niemieckiego pogranicza. Ich główną cechą jest autentyczność przekazu, opisywana w nich rzeczywistość jest dobrze znana autorom publikacji i na bieżąco weryfikowana przez czytelników.

Przykładem tego typu działalności może być powstały w 2011 r. Polsko-Niemiecki Portal Informacyjny Pogranicze24.info, na którym zamieszczane są informacje o wydarzeniach, jakie będą miały miejsce w szczecińskiej metropolii, w Meklemburgii-Pomorzu Przednim oraz w części Brandenburgii. Na stronie znajdziemy informacje dotyczące aktualnych wydarzeń, a także teksty traktujące o kulturze czy dotyczące współpracy gospodarczej. Przykładem innego portalu jest Pogranicze.de, który początkowo miał być platformą wymiany informacji na temat niemieckich nieruchomości i zasad ich sprzedaży obcokrajowcom, docelowo przekształcił się w wielotematyczny portal³⁸, koncentrujący się wokół spraw i problemów życia co-

³⁵ Materiały własne autorki.

³⁶ K. Jósowskiak, *Mass media i kultura w europejskiej współpracy transgranicznej*, „Kultura i Społeczeństwo” 2002, nr 1, s. 184.

³⁷ Szacuje się, że pod koniec 2011 r. liczba Polaków mieszkających w miejscowościach na zachodnim brzegu Odry wyniosła 16 000 (o decyzji zakupu mieszkania lub domu po drugiej stronie granicy decydują przede wszystkim argumenty ekonomiczne). *Polacy zaludniają niemieckie pogranicza*, PAP, 12.05.2012. Więcej: J. S. Frelak, A. Kriszan, *Charakterystyka pogranicza polsko-niemieckiego i społeczności lokalnych objętych badaniem*, w: *Znikająca granica. Nowa polska migracja do Niemiec – perspektywa lokalna*, red. A. Łada, J. S. Frelak, Warszawa 2012, s. 33–50.

³⁸ Jak podkreślają właściciele portalu: „Ostatecznym impulsem [założenia portalu – P. O.] okazała się wrzawa medialna wokół zniszczenia kilku polskich samochodów w Loecknitz. Kilka kilometrów od nas. Polskie media uczyniły z tego zdarzenia coś zbliżonego do apokalipsy. Początek III wojny światowej co najmniej. Kiedy piętnasta z kolei osoba zadzwoniła do nas pytając, czy żyjemy, czy nam nie

dziennego Polaków mieszkających w Niemczech. Przykładem kolejnego dwujęzycznego portalu internetowego jest powstały w 2008 r. Balticportal.pl³⁹. Celem jego powołania była promocja Świnoujścia wśród mieszkańców Meklemburgii-Pomorza Przedniego. Jego autorzy nie uciekają też od prób rozwiązywania bieżących problemów mieszkańców pogranicza. Przykładowo, w okresie kampanii wyborczej do Bundestagu nasiliły się prowokacje neonazistowskiej partii NPD, o których (choć to ugrupowanie nieliczne i mało znaczące) informowano w ogólnopolskich mediach, kreując tym samym obraz polsko-niemieckiego pogranicza jako obszar ciągłych konfliktów. Balticportal.pl informował zaś wówczas o akcji rozwieszania plakatów z hasłem „Zatrzymać polską inwazję”⁴⁰.

Ogólna charakterystyka przekazu

Ze względu na swoją specyfikę (swoistego rodzaju ponadnarodową lokalność) tematyka pogranicza może być podejmowana w środkach masowego przekazu w ramach serwisów informacyjnych/zapowiedzi wydarzeń, relacji reporterskich, korespondencji z odbytych wydarzeń, w publicystyce dotyczącej aktualnych wydarzeń, ze szczególnym uwzględnieniem tekstów dotyczących bieżących problemów pogranicza. Może też przybierać formę informowania o działaniach administracji państwowej i samorządowej odnoszących się do perspektyw rozwoju opisywanego regionu; korzystania z informatorów (instytucji publicznych oraz społecznych); inicjowania przez redakcje wydarzeń lub ich zaangażowania w takie, które mają na celu integrowanie mieszkańców pogranicza, eliminowanie konfliktów⁴¹ czy ich neutralizację⁴². Przekazy medialne mogą koncentrować się na wiedzy o regionie, przyjmować różnego rodzaju dziennikarskie formy popularyzacji wiedzy o regionie, miejscach i społeczności. Mogą to też być przeglądy prasy publikowanej w obydwu krajach⁴³. Należy podkreślić, że wymienione formy przekazów dotyczą fragmentu lub całego pogranicza, obszaru należącego do obydwu sąsiadujących ze sobą krajów.

spalili domu i czy nie poluje na nas wściekła brygada łysych – poczuliśmy, że mamy dość”, za: www.pogranicze.de/o-stronie/o-nas [dostęp: 18.07.2011].

³⁹ Szerszy opis projektu: P. Olechowska, *Dziennikarstwo transgraniczne na przykładzie powiatu świnoujskiego*, „Edukacja Humanistyczna” 2012, nr 2, s. 168–180.

⁴⁰ mb, *Antypolskie plakaty muszą zniknąć*, balticportal.pl [dostęp: 23.09.2009].

⁴¹ Por.: P. Olechowska, *Rola mediów w komunikacji międzynarodowej na przykładzie wydarzeń frankfurckich 1995 roku* (konferencja „Media a polityka – między informacją i kreacją”, Zakład Dziennikarstwa Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 13–14 listopada 2012).

⁴² Por.: P. Olechowska, „*Afera bulkowa*” w *opiniach polskiej i niemieckiej prasy – jako przykład roli mediów w komunikacji międzynarodowej*, w: *Media – czwarta władza?*, red. J. Sobczak, W. Machura, Poznań–Opole 2011, t. 3, cz. 1, s. 203–208.

⁴³ Por.: R. Kowalczyk, *Media lokalne w Polsce*, t. 3, Poznań 2008, s. 105–106.

Nie można mówić o zachodzeniu procesów transkulturowych bez udziału środków masowego przekazu, które są nośnikami transmisji kulturowej, „działającej w sposób nieskoordynowany, zmienny, pośpieszny, a przy tym coraz bardziej powszechny”⁴⁴. Można byłoby więc podejrzewać, że przekazy medialne poświęcone pograniczu przyjmują postać chaotyczną, niespójną, nie mają jasnych i czytelnych zasad. Na podstawie dotychczasowych badań nad medialnym obrazem pogranicza postawiłam jednak tezę, że przekazy (biorąc pod uwagę analizę dyskursu i zawartości treści) transgranicznych projektów medialnych są jednym z istotnych elementów budowy neutralnej i bezkonfliktowej koegzystencji dwunarodowej społeczności pogranicza, odzwierciedlającej założenia teorii „trzeciej kultury” Freda Casmira (autor ten częściej stosuje określenie „trzecia sfera”⁴⁵), w związku z tym wymagają przemyślanej formy i przestrzegania przyjętych zasad. Jest to model odpowiadający potrzebom współczesnego, pozbawionego granic świata, w lokalnym wymiarze – pogranicza, w którym jednostki poszukują sposobów na rozwiązywanie wzajemnych problemów, wynikających z różnic kulturowych⁴⁶. Casmir wymienił okoliczności sprzyjające budowie „trzeciej sfery”, wśród nich wymieniając: ostrzeżenie bądź zapisanie zdarzeń (obserwacja procesów) oraz budowanie (dokonywanie syntezy między dwiema całościami, zwykle bez uwzględnienia życzeń zaangażowanych stron)⁴⁷. Funkcjonowanie na obszarach pogranicza transgranicznych projektów medialnych, które są obserwatorami (bieżąca dokumentacja) oraz niejako „budowniczymi” (wyjaśnianie wydarzeń), sprzyja powstaniu sfery współpracy, wzajemnych korzyści, pozwala także na podjęcie budowy sfery porozumienia. W tym procesie znacząca rola przypada środkom masowego przekazu, za których pośrednictwem może powstać sfera – płaszczyzna – wzajemnych relacji⁴⁸. Tak więc funkcjonowanie mediów transgranicznych opiera się na perspektywach (szansach i korzyściach) współpracy regionów przygranicznych. Można uznać, że przekazy mediów transgranicznych „przekraczają granice” (dlatego mają charakter transgraniczny) czy „spinają” podzielony obszar, wychodzą naprzeciw oczekiwaniom szczególnie tych czytelników, radiosłuchaczy lub telewidzów, którzy uczestniczą w ekonomicznej czy społeczno-kulturowej przestrzeni obydwu krajów. Posługując się kategoryzacją Petera Glotza, według którego skuteczna komunikacja międzykulturowa powinna obejmować trzy etapy: 1) poznawczy, 2) wolicjonalny (tworzący wspólne interesy),

⁴⁴ M. Golka, *Imiona wielokulturowości*, Warszawa 2010, s. 288.

⁴⁵ F. Casmir, *Third – Culture Building: A Paradigm Shift for International and Intercultural Communication*, „Communication Research” 1996, No. 16, s. 416–426.

⁴⁶ Por.: A. Tyszka, *Rozmowa kultur. Założenia i rezultaty seminarium. Komunikacja międzykulturowa 1992–1993. Komunikacja międzykulturowa zbliżenia i impresje*, red. A. Kapciak, L. Korporowicz, A. Tyszka, Warszawa 1995, s. 21.

⁴⁷ F. Casmir, *Budowanie trzeciej kultury: zmiana paradygmatu*, w: *Komunikacja międzykulturowa. Zderzenia i spotkania*, red. A. Kapciak, L. Korporowicz, A. Tyszka, Warszawa 1996, s. 49.

⁴⁸ M. Ratajczak, *Odkrywanie wielokulturowości – nowe wyzwania wobec telewizji publicznej w Polsce*, w: *Studia nad komunikacją popularną, międzykulturową, sieciową i edukacyjną*, red. J. Frasz, Toruń 2007, s. 108.

3) tworzący wspólne więzi (nawet emocjonalne)⁴⁹, można stwierdzić, że większość funkcjonujących po 1989 r. mediów transgranicznych wypełniało funkcje poznawcze. Dominują w nich bowiem informacje o charakterze społeczno-kulturowym. Nakręcały one niejako „spirale poznania i interakcji”. To niezwykle ważne, jeżeli bowiem założymy, iż stan świadomości europejskiej jest pochodną świadomości narodowej (skala krajowa) oraz regionalnej (skala lokalna), to będzie ona odpowiadała koegzystencji – w przypadku mieszkańców pogranicza – dwóch kultur, będzie się przejawiać w różnego rodzaju (coraz intensywniejszych) kontaktach interpersonalnych (ruch przygraniczny, migracje mieszkaniowe czy zarobkowe, turystyka kulturowa), które to zjawiska dominują w przekazach medialnych.

Podsumowanie

Celem artykułu było zaprezentowanie wybranych przykładów transgranicznych projektów medialnych, które ukazywały się lub ukazują na obszarze polsko-niemieckiego pogranicza po 1989 r. Wnioski z opisów mają przede wszystkim status empiryczny, umieszczenie mediów transgranicznych w szeroko rozumianym systemie medialnym (analiza systemowa) wymaga dalszych badań.

Należy stwierdzić, że po 1989 r. na polsko-niemieckim pograniczu spadło zainteresowanie realizacją transgranicznych projektów medialnych. Jeżeli przyjąć, że podejmowanie tego typu inicjatyw jest wpisane w pewne założenia polityczne – stworzenie zintegrowanej europejskiej przestrzeni komunikacji, to należy stwierdzić, iż akcesja Polski do Unii Europejskiej nie przyniosła, pomimo pojawienia się możliwości finansowania tego typu projektów, oczekiwanych zmian. Nie rokuje to dobrze na przyszłość, szczególnie biorąc pod uwagę skalę migracji między mieszkańcami polskiej i niemieckiej części pogranicza. Warunkuje ona bowiem naturalne zapotrzebowanie na informację o codziennym życiu w kraju sąsiada, stąd wydawałoby się naturalne podejmowanie takich działań, które by odpowiadały na to zapotrzebowanie. Transgraniczne projekty obejmujące tradycyjne media (prasa, radio, telewizja) są obecnie wypierane przez dwujęzyczne portale internetowe. Na razie trudno ocenić, jak duży mają one wpływ na kształtowanie wizerunku sąsiedniego kraju w świadomości mieszkańców obu stron Odry i Nysy. Pomimo że na stronach internetowych poruszane są tematy aktualne, nierzadko kontrowersyjne, bez niedomówień opowiadające o trudnych przykładach współpracy mieszkańców polsko-niemieckiego pogranicza, nie można tam znaleźć pogłębionych tekstów publicystycznych, których celem byłoby wyjaśnienie złożonych procesów i zjawisk zachodzących na tym obszarze. Zakładając, że środki przekazu stają się swoistego

⁴⁹ Wystąpienie Petera Glotza *Grenzüberschreitende Kommunikationsprozesse/Transgraniczne procesy komunikacyjne*, wygłoszone podczas trójstronnego kongresu „Media i komunikacja Górnego Renu”, Bazylea, 16 maja 2005, www.regbas.ch [dostęp: 4.07.2012].

rodzaju multiplikatorami eksponującymi to, co w polsko-niemieckich stosunkach może łączyć (pogranicze jest traktowane jako wspólne, choć wciąż zróżnicowane, bogactwo, w którym warto uczestniczyć⁵⁰), należy podkreślić, że niezwykle istotną rolę ma do odegrania systematyczność tworzenia tych przekazów. Media kształtują bowiem wzajemny wizerunek zarówno przez to, co piszą, jak i przez to, o czym nie piszą⁵¹, stąd nie tylko jakość przekazu informacji, lecz także jej ilość wpływają na obraz polsko-niemieckich relacji.

Zastanawiając się nad perspektywami rozwoju opisywanych projektów, można stwierdzić, że przyszłość transgranicznej przestrzeni komunikacyjnej jest uzależniona od wielu czynników. W dobie komercjalizacji mediów, kiedy informacja jest towarem podlegającym zasadom rynku, media kultywują stereotypy, czego efektem jest jednostronność przekazu, „która – celowo lub nieświadomie – nie korzysta z możliwości niwelowania wzajemnych uprzedzeń”⁵². Ponadto przekaz medialny informujący o kraju sąsiada nie jest pożądanym, tym samym tematyka międzynarodowa/transgraniczna coraz rzadziej występuje w mediach. Stąd transgraniczne projekty medialne mogą być realizowane przede wszystkim przez regionalne i lokalne środki masowego przekazu, których funkcjonowanie, biorąc pod uwagę centralizację polskich mediów⁵³, wydaje się być niepewne.

Streszczenie

Media odgrywają istotną rolę w polsko-niemieckich stosunkach po 1989 r. Brakuje jednak opracowań naukowych dotyczących komunikacji w obszarach pogranicza. Być może brak badań jest spowodowany trudnościami wynikającymi z odmienności systemów medialnych po obu stronach granicy.

Interesujące badawczo jest zbadanie, skąd mieszkańcy obydwu stron granicy czerpią wiedzę i informacje o regionie. Odpowiedź na to pytanie może dać bogaty wgląd w tworzenie opinii, w postrzeganiu granicy przez mieszkańców obszarów przygranicznych czy własnego kraju i bliźnich.

Artykuł jest próbą analizy transgranicznych projektów medialnych, jakie zostały zrealizowane na przełomie XX i XXI wieku. Opisano wybrane przykłady prasowych, radiowych, telewizyjnych i internetowych transgranicznych projektów medialnych, obecnych zarówno w polskim, jak i w niemieckim systemie medialnym. Na podstawie dotychczasowych badań analizy zawartości wybranych projektów autorka podjęła próbę określenia charakterystycznych cech przekazu tych mediów (których cechą znamioną jest opis codzienności polsko-niemieckiego pogranicza).

⁵⁰ L. Dyczewski, *Media czynnikiem spajającym heterogeniczną społeczność pogranicza (przyczynek do dyskusji)*, „Akcent. Literatura i Sztuka” 2001, nr 4, s. 77.

⁵¹ H. Rusek, *Plecami do siebie – Czesi, Słowacy i Polacy*, w: *Przyszłość mediów – almanach 2002*, red. W. Kopczyński, D. Roszkowska, Warszawa 2002, s. 26–27.

⁵² A. Kriszna, M. Szaniawska-Schwabe, *Nowa polska migracja do Niemiec w pogranicznych społecznościach lokalnych – perspektywa niemiecka*, w: *Znikająca granica*, s. 75.

⁵³ Dla przykładu, monopolizacja rynku prasy regionalnej przez międzynarodowy koncern Verlagsgruppe Passau, w którego skład wchodzi Grupa Wydawnicza Polkapresse.

TRANSBORDER MEDIA PROJECT, A CASE STUDY OF THE POLISH-GERMAN BORDERLAND
– DEVELOPMENT STUDIES FROM 1989 TO THE CONTEMPORARY TIMES

Summary

The media is playing a major role in the Polish-German relations after 1989. There is, however, lack of scientific studies on communications in the borderland region. The scarcity of research may be the result of difficulties arising from the disparity of the media systems at the respective sides of the border.

Very interesting from the research point of view is finding out where citizens from both sides of the border were obtaining their knowledge and information about their region from. The answer to this question could give an ample access to opinion formation, perception of the border by residents living within the borderland area whether in one's own country or the neighbours'.

The article attempts to analyse the transborder media projects carried out at the turn of the XX and XXI centuries. In the article selected examples of the press, radio, television and transborder Internet media projects, available in both the polish and german media systems are presented. Based on the current evaluation of selected projects content analysis the author attempts to define the characteristic features of these media transmissions (whose characteristic feature is the description of the daily life at the Polish-German borderland).